

Кузьменко Г.О.

ПрАТ ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”

Телендій А.А.

ПрАТ ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”

ВПЛИВ ВІЙНИ НА АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ВІДНОВЛЕННІ ГАЛУЗІ

У представленій статті розглянуто вплив війни на аграрний сектор України та роль державного управління у процесі відновлення цієї галузі. Війна, що почалася в лютому 2022 року, поставила аграрний сектор перед низкою серйозних викликів, включаючи руйнування інфраструктури, мінуння сільськогосподарських угідь, порушення ланцюгів постачання та втрату робочої сили. Автором статті підкреслено, що ці виклики мають глибокий і тривалий вплив на всі аспекти аграрної діяльності, від виробництва до логістики та експорту, що вимагає від держави термінових і ефективних заходів.

Автор зазначає, що руйнування аграрної інфраструктури є одним з найсуттєвіших наслідків війни. Сільськогосподарські угіддя, фермерські господарства, зернохосвища, транспортні мережі та логістичні центри були значно пошкоджені або знищені, що суттєво ускладнило виробничі процеси та транспортування продукції. Особливу увагу приділено проблемі мінуння аграрних земель, що перешкоджає їх використанню та становить серйозну загрозу для життя фермерів і робітників. У статті також розглянуто державні заходи, спрямовані на підтримку аграрного сектору в умовах війни. Зокрема, автор відзначає важливість відновлення зруйнованих об'єктів інфраструктури, надання фінансової допомоги фермерам, забезпечення доступу до пільгових ресурсів, таких як паливо та добрива, а також підтримку експорту української аграрної продукції. Автор наголошує на тому, що державна підтримка має бути комплексною та орієнтованою на швидке відновлення виробничих потужностей і забезпечення продовольчої безпеки.

У статті підкреслюється, що для успішного відновлення аграрного сектору необхідно впроваджувати інноваційні технології, такі як точне землеробство, автоматизація виробничих процесів та цифрові рішення для управління фермерськими господарствами. Ці технології можуть значно підвищити ефективність використання ресурсів, мінімізувати витрати та покращити врожайність, що є критично важливим в умовах обмежених ресурсів. Автор також звертає увагу на важливість міжнародної співпраці для забезпечення доступу до необхідних ресурсів і експертизи. Використання сучасних методів розмінування, співпраця з міжнародними організаціями та обмін передовими технологіями можуть сприяти швидшому відновленню сільськогосподарських угідь і підвищенню безпеки в регіонах, що постраждали від війни.

Ключові слова: війна в Україні, аграрний сектор, державне управління, інфраструктурні виклики, інноваційні технології, міжнародна співпраця, продовольча безпека.

Постановка проблеми. Війна в Україні, що почалася в лютому 2022 року, поставила аграрний сектор перед низкою серйозних викликів. Руйнування інфраструктури, мінуння сільськогосподарських угідь, порушення ланцюгів постачання і втрата робочої сили – все це суттєво вплинуло на здатність країни забезпечувати продовольчу безпеку та підтримувати економічну стабільність. Україна стала однією з найбільш замінованих країн світу, що додало додаткових труднощів у ведення сільського господарства. Ці проблеми

вимагали від державного управління термінових і ефективних дій для забезпечення стабільності та відновлення аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що війна в Україні має глибокий і тривалий вплив на аграрний сектор, охоплюючи всі його аспекти, від виробництва до логістики та експорту. Дослідження вчених, зокрема Б. Булик, В. Голобородько, І. Клімов, І. Костенко, К. Кучерява, Т. Мурована, М. Негрей, І. Северина, Н. Скопенко, А. Тараненко, Д. Халізов, І. Хмарська та

інші, підкреслюють важливість комплексного підходу до відновлення аграрної галузі, що включає матеріальну допомогу, стратегічне планування та інновації. Публікації також вказують на те, що інвестиції в сучасні технології, такі як точне землеробство і автоматизація, є ключовими для підвищення ефективності та стійкості сільського господарства в умовах постійної нестабільності. Крім того, міжнародна співпраця визнається критично важливою для забезпечення доступу до ресурсів та експертизи, необхідних для успішного відновлення та розвитку аграрного сектору в постконфліктний період.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз впливу війни на аграрний сектор України та ролі державного управління у вирішенні викликів, з якими стикається галузь, для забезпечення її стійкого розвитку та конкурентоспроможності в майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Військові дії, які розгорнулися на території України з лютого 2022 року, спричинили масштабні руйнування інфраструктури, що має критичне значення для аграрного сектору. Одними з найбільш постраждалих об'єктів стали сільськогосподарські угіддя та виробничі потужності, що опинилися в зоні бойових дій. Вибухи, артилерійські обстріли та мінування призвели до знищення значних площ орних земель, садів, виноградників та інших сільськогосподарських територій. Це не лише унеможливило поточні і майбутні посівні кампанії, але й порушило екосистеми, які підтримували сільське господарство.

Особливо значним викликом стало мінування аграрних земель. Важливо звернути увагу на те, що Україна наразі є однією з найбільш замінованих країн світу. За оцінками, сотні тисяч гектарів орних земель забруднені мінами і боєприпасами, що не розірвалися. Це унеможливило їхнє використання для сільськогосподарських робіт, ставить під загрозу життя фермерів та робітників і потребує значних зусиль з розмінування. Міни та інші вибухонебезпечні предмети не лише обмежують доступ до цих територій, але й серйозно порушують екосистему, завдаючи шкоди ґрунтам і біорізноманіттю.

Принагідно підкреслити, що руйнування також торкнулися транспортних мереж, які є життєво важливими для аграрної логістики. Пошкоджені дороги, зруйновані мости та пошкоджена залізнична інфраструктура значно ускладнили доставку сировини та готової продукції. Це створило перешкоди не тільки для внутрішнього тран-

спортування, але й для експорту аграрної продукції, що є важливим джерелом доходів для України [3, с. 9]. Відновлення цих транспортних шляхів вимагає значних ресурсів і часу, що ще більше ускладнює ситуацію.

Крім того, значних втрат зазнала інфраструктура зберігання і логістики. Зерносховища, складські приміщення, холодильні склади та логістичні центри були зруйновані або пошкоджені, що призвело до втрати значних обсягів зібраного врожаю та запасів. Втрата таких об'єктів негативно вплинула на можливості зберігання і розподілу сільськогосподарської продукції, що ще більше поглибило кризу в аграрному секторі. Важливо зазначити, що руйнування аграрної інфраструктури має довгострокові наслідки, які впливають на всі аспекти виробництва та постачання продукції. Відновлення цих об'єктів потребує значних інвестицій та часу, що є викликом для державного управління та планування в умовах війни [3, с. 9]. Це ставить перед аграрним сектором завдання швидкої адаптації та пошуку альтернативних рішень для підтримки життєдіяльності галузі.

Не можна також оминати той факт, що поряд із руйнуванням фізичної інфраструктури, війна спричинила значні порушення в ланцюгах поставок аграрної продукції. Блокада портів, пошкодження транспортних шляхів і загальна небезпека пересування ускладнили транспортування як всередині країни, так і за її межами. Це створило значні проблеми для експорту української сільськогосподарської продукції, особливо зернових, які традиційно займають провідні позиції на міжнародних ринках. Через блокаду морських портів, які є ключовими для експорту, аграрії були змушені шукати альтернативні шляхи доставки продукції. Відсутність можливості використовувати морські маршрути призвела до значного зниження обсягів експорту і зростання витрат на транспортування. Це, у свою чергу, вплинуло на економічну стабільність аграрного сектору і доходи фермерів.

Внутрішні ланцюги поставок також зазнали серйозних порушень. Багато фермерів стикнулися з проблемами постачання необхідних ресурсів, таких як добрива, насіння, паливо та інші матеріали, необхідні для ведення сільського господарства. Ці труднощі ускладнюють процес виробництва і знижують ефективність аграрних підприємств. Порушення ланцюгів поставок також вплинули на доступність ринків збуту для аграрної продукції. Внутрішній ринок був переважаний через зниження експорту, що призвело до падіння цін і зниження доходів вироб-

ників [2, с. 8]. Це створило додатковий тиск на аграрний сектор, який вже був у складній ситуації через військові дії.

Додатково, війна в Україні призвела до масштабного переміщення населення, що суттєво вплинуло на доступність робочої сили у сільському господарстві. Багато сільськогосподарських підприємств втратили значну частину своїх працівників, які були змушені залишити свої домівки і переїхати в безпечніші регіони або навіть за кордон [5, с. 206]. Це створило серйозні труднощі для аграріїв, які тепер мають справлятися з дефіцитом кваліфікованих робітників, особливо під час сезонних робіт.

Доцільно звернути увагу на те, що зменшення кількості робочої сили особливо гостро відчувається під час посівних та збиральних кампаній, коли попит на робітників є найвищим. Втрата працівників не тільки ускладнює процес виробництва, але й призводить до зниження продуктивності і збільшення витрат на наймання тимчасових або нових працівників. Це впливає на якість продукції та ефективність роботи підприємств. Війна також спричинила втрату кваліфікованих кадрів, що ще більше ускладнює ситуацію. Агропідприємства часто залишаються без досвідчених спеціалістів, які були ключовими для їхнього функціонування [5, с. 318]. Відсутність таких фахівців призводить до зниження якості управління і впровадження нових технологій, що необхідні для розвитку і стабільності сектору.

Цікавим є те, що в умовах війни в Україні, яка спричинила серйозні руйнування аграрної інфраструктури, багато підприємств намагаються адаптуватися, залучаючи місцевих жителів або інвестуючи в автоматизацію та механізацію виробничих процесів. Водночас, державне управління активно впроваджує програми працевлаштування та перекваліфікації, спрямовані на збереження виробничих потужностей і забезпечення стабільного рівня продуктивності аграрного сектору.

Одним із основних завдань для держави залишається відновлення зруйнованих об'єктів аграрної інфраструктури, таких як сільськогосподарські угіддя, фермерські господарства, зернохосвища, транспортні мережі та логістичні центри. Ці об'єкти є критично важливими для безперебійного виробництва та розподілу аграрної продукції. Державні програми зосереджуються на забезпеченні швидкого доступу до фінансових і технічних ресурсів, необхідних для їхньої відбудови та реконструкції. Окрім того, підтримка безперервності виробництва в умовах війни також вимагає

організації тимчасових логістичних рішень. Уряд створює альтернативні маршрути і транспортні коридори, які дозволяють аграріям продовжувати доставку своєї продукції до ринків збуту і переробних підприємств. Використання тимчасових мостів, річкових перевезень та інших методів транспортування забезпечує гнучкість і стійкість логістичних ланцюгів [6, с. 286-290].

Додатково, забезпечення безпеки транспортування продукції в умовах війни залишається важливим напрямом діяльності державного управління. Це включає розробку спеціальних протоколів і заходів безпеки для мінімізації ризиків під час перевезення аграрної продукції через зони конфлікту. Держава координує зусилля з військовими підрозділами для організації безпечних коридорів і надання інформації про безпечні маршрути транспортування, що допомагає підтримувати економічну стабільність аграрного сектору навіть у найскладніших умовах.

Не можна не відзначити, що для забезпечення стійкості аграрного сектору в умовах війни державне управління впроваджує різноманітні заходи підтримки для виробників та аграрних підприємств. Серед ключових елементів цієї підтримки є надання фінансової допомоги для відновлення аграрного виробництва. Уряд виділяє значні кошти на компенсацію збитків, спричинених військовими діями, що дозволяє багатьом фермерам продовжувати свою діяльність і підтримувати виробничі процеси. Субсидії та кредити для фермерів, які постраждали від війни, є важливими для підтримки малого та середнього аграрного бізнесу [1, с. 8]. Ці фінансові інструменти забезпечують необхідні ресурси для відновлення виробничих потужностей, закупівлі нового обладнання та відбудови зруйнованих об'єктів. Державна підтримка також передбачає надання пільгових умов для отримання кредитів, що зменшує фінансовий тиск на фермерів у цей складний час.

Окрім того, доступ до пільгових ресурсів, таких як паливо та добрива, є ще одним важливим аспектом державної підтримки. Уряд розробляє спеціальні програми для постачання цих ресурсів за пільговими умовами, що дозволяє знизити витрати на виробництво і забезпечити безперебійний процес вирощування сільськогосподарських культур. Це сприяє збереженню врожайності та підтримці стабільності аграрного виробництва. Одним з головних пріоритетів державного управління під час війни є забезпечення продовольчої безпеки країни. Уряд організовує стабільні поставки продовольства на внутрішній ринок,

координуючи зусилля з постачальниками, виробниками та логістичними компаніями для забезпечення постійної доступності основних продуктів харчування. Це допомагає уникнути дефіциту продуктів на внутрішньому ринку та стабілізувати ціни на харчові продукти.

Доцільно підкреслити, що створення резервів продуктів харчування є важливою частиною стратегій забезпечення продовольчої безпеки. Державні органи впроваджують програми для формування стратегічних запасів основних продуктів харчування, таких як зерно, м'ясо, молочні продукти та овочі. Ці запаси служать резервом на випадок подальших потрясінь або порушень у постачанні, що дозволяє підтримувати стабільність харчування населення в умовах війни.

Також принагідно зауважити, що підтримка експортного потенціалу аграрної продукції залишається важливим аспектом державної політики. Незважаючи на труднощі, уряд продовжує працювати над забезпеченням доступу української продукції до міжнародних ринків. Це включає пошук альтернативних шляхів для експорту продукції, переговори з міжнародними партнерами для спрощення торговельних процедур та надання підтримки експортерам у вигляді інформаційної та фінансової допомоги [5, с. 111]. Такі заходи дозволяють зберегти експортний потенціал України і підтримувати економічну стабільність аграрного сектора. Доцільно далі звернути увагу

на таблицю 1, яка систематизує основні заходи державної підтримки аграрного сектора в умовах війни.

Проте, попри численні заходи, які вживає держава для підтримки аграрного сектору під час війни, існують певні недоліки та обмеження, які потребують додаткової уваги. Однією з головних проблем є обмеженість ресурсів, що робить неможливим повне відновлення всіх зруйнованих об'єктів аграрної інфраструктури. Відсутність достатнього фінансування та технічної підтримки уповільнює процеси реконструкції та модернізації. Крім того, бюрократичні перепони часто затримують надання необхідної допомоги фермерам, що створює додатковий тиск на аграрний сектор.

Доступ до пільгових ресурсів, таких як паливо та добрива, є важливим аспектом державної підтримки, але навіть ці заходи не завжди є достатньо ефективними. Фермери часто стикаються з проблемами логістики та доступності цих ресурсів, особливо в регіонах, які постраждали від активних бойових дій. Недостатність ефективної координації та управління також може призводити до нерівномірного розподілу допомоги, що залишає частину фермерів без необхідної підтримки. Ще однією важливою проблемою є забезпечення безпеки транспортування продукції. Незважаючи на зусилля держави щодо організації безпечних коридорів, ризики для транспортування аграрної

Таблиця 1

Державна підтримка аграрного сектора в умовах війни

№	Напрямок підтримки	Опис	Приклади заходів
1	Відновлення аграрної інфраструктури	Відбудова зруйнованих об'єктів, таких як сільськогосподарські угіддя, фермерські господарства, зерносховища, транспортні мережі та логістичні центри.	<ul style="list-style-type: none"> - відновлення зерносховищ; - створення тимчасових мостів; - використання річкових перевезень як альтернативи.
2	Фінансова підтримка фермерів	Надання субсидій та пільгових кредитів для відновлення виробничих потужностей, компенсації збитків та закупівлі нового обладнання.	<ul style="list-style-type: none"> - пільгові кредити для відновлення діяльності; - компенсація збитків від військових дій; - фінансування закупівлі палива та добрив.
3	Забезпечення продовольчої безпеки	Організація стабільних поставок продовольства на внутрішній ринок, створення стратегічних запасів основних продуктів харчування та забезпечення доступності продуктів.	<ul style="list-style-type: none"> - створення стратегічних запасів зерна, м'яса, молочних продуктів та овочів; координація з постачальниками та логістичними компаніями.
4	Підтримка експортного потенціалу	Забезпечення безперебійного експорту, пошук альтернативних шляхів для доставки продукції та спрощення торговельних процедур.	<ul style="list-style-type: none"> - пошук нових маршрутів для експорту; - переговори з міжнародними партнерами для спрощення процедур; - інформаційна та фінансова підтримка експортерам.

Складено автором.

продукції залишаються високими. Це ускладнює постачання продукції на внутрішні та зовнішні ринки і може призводити до втрат врожаю та зниження доходів виробників [3, с. 9].

Однак, незважаючи на виклики, аграрний сектор України має значний потенціал для відновлення та розвитку. Перспективи розвитку включають не лише інвестиції в інноваційні технології та модернізацію виробництва, але й конкретні заходи для подолання проблем, спричинених військовими діями, зокрема мінуванням сільськогосподарських угідь. Впровадження сучасних технологій, таких як точне землеробство, автоматизація та цифрові рішення для управління фермерськими господарствами, може значно підвищити ефективність та продуктивність сільського господарства. Точне землеробство, яке використовує дані з сенсорів, дронів і супутникових зображень для оптимізації використання ресурсів, може допомогти фермерам краще управляти своїми полями, мінімізуючи витрати на добрива та воду [7, с. 8]. Це також може сприяти більш точному розумінню стану посівів і виявленню проблем на ранніх етапах, що особливо важливо в умовах обмежених ресурсів. Автоматизація виробничих процесів, включаючи використання роботизованих систем для посадки, збирання та обробки врожаю, дозволяє знизити залежність від робочої сили, яка зазнала серйозних втрат через війну.

При цьому не слід забувати про цифрові рішення для управління фермерськими господарствами, такі як програмне забезпечення для управління ланцюгами постачання та аналізу даних, можуть забезпечити ефективніше планування та контроль над виробничими процесами. Це особливо важливо в умовах порушених ланцюгів постачання та логістичних труднощів, спричинених військовими діями. Застосування таких технологій допоможе фермерам швидше адаптуватися до нових умов, зменшити витрати та підвищити врожайність. Крім цього, інноваційні підходи до розмінування сільськогосподарських угідь також мають ключове значення. Використання дронів та роботизованих систем для виявлення та знешкодження мін може прискорити повернення земель до безпечного використання, дозволяючи фермерам відновити виробничі процеси на значно більших площах [4, с. 57-64]. Інтеграція передових технологій у ці процеси не тільки підвищує безпеку, але й робить розмінування більш ефективним та менш затратним.

Загалом, завдяки інвестиціям у інновації та технологічну модернізацію, український аграрний

сектор може не тільки відновитися після руйнівних наслідків війни, але й стати більш конкурентоспроможним та стійким до майбутніх викликів. Ці кроки є критично важливими для забезпечення довгострокової стабільності та зростання галузі, яка є однією з основних складових економіки України.

Важливо наголосити на тому, що державне управління має зосередитися на довгостроковому плануванні відновлення аграрного сектора, яке включає створення стратегічних програм для модернізації аграрної інфраструктури та підтримки малих і середніх фермерських господарств. Це планування повинно враховувати необхідність інтеграції інноваційних технологій, що можуть значно підвищити продуктивність та стійкість сільського господарства. Оновлення інфраструктури має включати не тільки реконструкцію зруйнованих об'єктів, але й впровадження сучасних технологічних рішень, які забезпечать ефективне використання ресурсів і оптимізацію виробничих процесів.

Доречно зауважити, що підтримка малих і середніх фермерських господарств є особливо важливою, оскільки вони складають основу аграрного сектору і найчастіше постраждали від наслідків війни. Державні програми повинні надавати цільову фінансову та технічну допомогу цим підприємствам, допомагаючи їм відновитися та адаптуватися до нових умов [1, с. 8]. Це може включати субсидії для впровадження сучасних технологій, гранти на реконструкцію і розвиток виробничих потужностей, а також доступ до пільгових кредитів для підтримки ліквідності.

Крім того, розробка систем управління ризиками є критично важливою для забезпечення стійкості аграрного сектора. Війна показала, наскільки вразливим може бути сільське господарство до зовнішніх впливів, таких як природні катастрофи, політичні ризики та економічні нестабільності. Впровадження програм страхування може забезпечити захист фермерів від непередбачуваних подій і зменшити фінансові втрати. Це включає страхування врожаю, страхування від катастроф і спеціальні фонди для підтримки фермерів у випадку серйозних потрясінь.

Стратегічне планування повинно також передбачати розвиток мережі постачання та збуту, що включає не тільки внутрішню логістику, але й забезпечення доступу до міжнародних ринків. Підтримка експорту аграрної продукції, зокрема, може забезпечити економічну стабільність сектора і сприяти його довгостроковому зростанню.

Це може включати інвестиції в інфраструктуру експорту, спрощення регуляторних процедур та розширення співпраці з міжнародними партнерами [7, с. 8]. Так, варто сказати, що державне управління має розробити комплексний підхід до відновлення аграрного сектора, який враховує як поточні виклики, так і перспективи довгострокового розвитку. Інтеграція нових технологій, підтримка фермерів і ефективне управління ризиками забезпечать стійкість та конкурентоспроможність українського сільського господарства в умовах постійної невизначеності.

Особливу увагу слід приділити, посиленню міжнародної співпраці в сільському господарстві, яке передбачає не лише залучення фінансової підтримки та технічної експертизи, але й обмін досвідом та передовими технологіями. Це означає створення механізмів для спільної розробки та впровадження інноваційних підходів у виробництві, включаючи сучасні методи сільськогосподарської техніки, управління ресурсами та ефек-

тивне використання земельних ресурсів. Також важливою є підтримка в управлінні ризиками та адаптації до змін клімату, що може стати ключовим фактором для забезпечення стабільності та розвитку агропромислового сектора.

Паралельно з цим, важливо вдосконалювати системи міжнародної торгівлі та сприяти доступу до зовнішніх ринків для українських сільгосппродуктів. Це може включати розвиток торговельних угод та участь в міжнародних виставках і ярмарках, сприяючи просуванню українських товарів на світових ринках [6, с. 286-290]. Такий підхід сприятиме збільшенню експорту, збільшенню прибутків сільськогосподарських виробників та загальному економічному зростанню країни.

Останнім, але не менш важливим, слід вважати питання мінування сільськогосподарських угідь, яке становить серйозну загрозу для відновлення аграрного сектора в Україні. Забруднення мінами та нерозірваними боєприпасами перешкоджає використанню земель для сільськогосподарських

Таблиця 2.

Виклики, перспективи та шляхи реалізації розвитку аграрного сектора України в умовах війни

№	Виклик	Перспектива	Шляхи реалізації
1	Обмеженість ресурсів для відновлення інфраструктури.	Інвестиції в сучасні технології для ефективного використання ресурсів.	– впровадження точного землеробства; – автоматизація виробничих процесів.
2	Бюрократичні перепони та затримки у наданні допомоги.	Оптимізація адміністративних процедур.	– спрощення регуляторних процесів; – використання цифрових платформ для подачі заявок.
3	Логістичні труднощі та доступність ресурсів.	Розвиток альтернативних логістичних рішень.	– використання річкових перевезень; – організація централізованих поставок у важкодоступні регіони.
4	Високі ризики транспортування продукції.	Впровадження безпечних методів транспортування.	– співпраця з військовими для створення безпечних маршрутів; – розробка протоколів безпеки для перевезення.
5	Мінування сільськогосподарських угідь.	Використання інноваційних технологій для розмінування.	– застосування дронів та роботизованих систем; – співпраця з міжнародними організаціями.
6	Втрата робочої сили через війну.	Автоматизація та механізація для зниження залежності від людської праці.	– впровадження роботизованих систем; – навчання місцевих жителів для роботи з новими технологіями.
7	Обмежений доступ до міжнародних ринків.	Розширення експортних можливостей.	– розробка нових експортних маршрутів; – спрощення умов експорту через переговори з міжнародними партнерами.
8	Порушені ланцюги постачання.	Використання цифрових рішень для покращення управління ланцюгами постачання.	– впровадження програмного забезпечення для управління постачанням; – оптимізація процесів за допомогою даних.
9	Економічна нестабільність.	Створення стратегічних запасів та підтримка фінансової стійкості фермерів.	– формування резервів продовольства; – надання субсидій і пільгових кредитів.

Авторська розробка.

робіт та створює значні ризики для фермерів. Для вирішення цієї проблеми важливо розробити і впровадити комплексні програми з розмінування, зосередившись на інноваційних технологіях, співпраці з міжнародними організаціями, підготовці кадрів та створенні довгострокових стратегій. Державне управління має активно сприяти впровадженню таких програм, залучаючи не лише внутрішні, але й зовнішні ресурси та експертизу. Спільна робота з міжнародними партнерами, використання передових технологій та навчання місцевого населення є ключовими елементами успішної стратегії по вирішенню проблеми мінування [4, с. 57-64]. Відновлення безпечного доступу до сільськогосподарських угідь сприятиме ефективному використанню земель та забезпечить стабільний розвиток аграрного сектора в майбутньому. Принагідно далі, заострити свою увагу на таблицю 2., яка наочно ілюструє вищезазначені аспекти, допомагаючи зрозуміти, як саме можна зміцнити і відновити аграрний сектор у поточних умовах.

Отож, з аналізу таблиці стає очевидним, що, незважаючи на численні виклики, які постають перед аграрним сектором України під час війни, існують значні можливості для його відновлення та розвитку. Інвестиції в сучасні технології, спрощення бюрократичних процедур, розвиток аль-

тернативних логістичних рішень і посилення міжнародної співпраці є ключовими напрямками, які можуть допомогти подолати обмеження і забезпечити стабільність та зростання галузі. Зосередження зусиль на впровадженні інновацій, модернізації інфраструктури та підтримці експорту створює перспективи для підвищення конкурентоспроможності українського аграрного сектора навіть у найскладніших умовах.

Висновки. Війна в Україні створила безпрецедентні виклики для аграрного сектора, включаючи руйнування інфраструктури, порушення ланцюгів постачання, втрату робочої сили та значне мінування сільськогосподарських угідь, що зробило Україну однією з найбільш замінованих країн світу. Державне управління відіграло критичну роль у подоланні цих проблем, запроваджуючи аварійне відновлення інфраструктури, надаючи фінансову допомогу фермерам і забезпечуючи стабільність постачання продовольства. Для успішного відновлення і подальшого розвитку аграрного сектора необхідно зосередитися на інвестиціях в інновації та сучасні технології, стратегічному плануванні відновлення та посиленні міжнародної співпраці, зокрема в розмінуванні територій. Такі заходи сприятимуть не тільки відновленню галузі, але й забезпеченню її стійкості та конкурентоспроможності в майбутньому.

Список літератури:

1. Булик О. Б. Стратегія відновлення економіки України після війни. *Економіка та суспільство*. Вип. № 48. 2023. с. 8. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2240>
2. Мурована Т. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. *Економіка та суспільство*. Вип. № 47. 2023. с. 8. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2144/2073>
3. Негрей М. В., Тараненко А. А., Костенко І. С. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. Вип. № 40. 2022. с. 9. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1474>
4. Скопенко Н. С., Северина І. В., Голобородько В. П. Інструменти та стратегії розвитку українських підприємств в умовах викликів війни. *Інвестиції: практика та досвід*. Вип. № 6. 2024. С. 57-64. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3261/3297>
5. Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції, 28 вересня 2023 р. Полтава: ПДАУ, 2023. 450 с. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2908/zbirnyk2809233001.pdf>
6. Халізов Д. В. Розвиток аграрного сектору економіки в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. Вип. № 79. 2023. С. 286-290. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/50.pdf>
7. Хмарська І. А., Кучерява К. Я., Клімова І. О. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. Вип. № 42. 2022. с. 8. URL: http://eprints.zu.edu.ua/34619/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%9A%D0%BB%D1%96%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf

Kuzmenko H.O., Telendii A.A. THE IMPACT OF THE WAR ON THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE: CHALLENGES AND THE ROLE OF STATE MANAGEMENT IN THE RECOVERY OF THE INDUSTRY

The presented article examines the impact of the war on the agricultural sector of Ukraine and the role of state administration in the process of restoring this industry. The war, which began in February 2022, has presented the agricultural sector with a number of serious challenges, including the destruction of infrastructure, the demining of agricultural land, the disruption of supply chains and the loss of labor. The author of the article emphasized that these challenges have a deep and lasting impact on all aspects of agricultural activity, from production to logistics and export, which requires urgent and effective measures from the state.

The author notes that the destruction of agricultural infrastructure is one of the most significant consequences of the war. Agricultural lands, farms, granaries, transport networks and logistics centers were significantly damaged or destroyed, which significantly complicated production processes and transportation of products. Special attention is paid to the problem of mining of agricultural lands, which prevents their use and poses a serious threat to the lives of farmers and workers. The article also discusses state measures aimed at supporting the agricultural sector in wartime conditions. In particular, the author notes the importance of restoring destroyed infrastructure facilities, providing financial assistance to farmers, providing access to preferential resources, such as fuel and fertilizers, as well as supporting the export of Ukrainian agricultural products. The author emphasizes that state support should be comprehensive and focused on the rapid restoration of production capacities and ensuring food security.

The article emphasizes that for the successful recovery of the agricultural sector, it is necessary to implement innovative technologies, such as precision agriculture, automation of production processes, and digital solutions for farm management. These technologies can significantly improve resource efficiency, minimize costs, and improve yields, which are critical in resource-constrained environments. The author also draws attention to the importance of international cooperation to ensure access to the necessary resources and expertise. The use of modern demining methods, cooperation with international organizations and the exchange of advanced technologies can contribute to the faster recovery of agricultural land and increased security in war-torn regions.

Key words: *war in Ukraine, agricultural sector, public administration, infrastructural challenges, innovative technologies, international cooperation, food security.*